

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้วยทุนทางวัฒนธรรมวิถีชุมชนของกลุ่มผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ จากลูกจาก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

PRODUCT DEVELOPMENT WITH CULTURAL CAPITAL COMMUNITY WAY OF
NATURAL COLORED TIE DYE FABRIC GROUP FROM NIPA PALM, SURAT THANI

ฐิติพงศ์ ชูจิตต์, นนทวรรณ ดีโต, นวพร ทองคำ, สายน้ำฟ้า น้อยวัน,
พฤติพงศ์ อินทรกลัด และ ศุภกรณ์ ดิษฐพันธ์

THITIPONG CHUJIT, NONTAWAT DEETO, NAVAPORN THONGCHAM, SAINAMFAH NOIWAN,
PUTTHIPONG INTARAGLUD AND SUPPAKORN DISATAPUNDHU

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY
กรุงเทพมหานคร
BANGKOK

Received: April 4, 2022

Revised: June 20, 2022

Accepted: February 22, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ และเสนอแนะแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากทุนทางวัฒนธรรมวิถีชุมชนของกลุ่มผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก จังหวัดสุราษฎร์ธานี อาศัยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ และแบบสำรวจความคิดเห็นกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 2 กลุ่ม ได้แก่ 1. กลุ่มผู้ถือครองทุนทางวัฒนธรรม เช่น ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำกลุ่มผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก เป็นต้น และ 2. กลุ่มผู้บริโภคผลิตภัณฑ์จากทุนทางวัฒนธรรม

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มผ้ามัดย้อมจากใจ มีการจัดทำผลิตภัณฑ์จากทุนทางวัฒนธรรมที่มีในท้องถิ่นอย่างผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก อาทิ เสื้อผ้า กระเป๋า ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างทรัพยากรทางวัฒนธรรมกับคนในชุมชน โดยการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มผู้บริโภคส่วนใหญ่เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์อย่างกระเป๋าจากผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ แสดงให้เห็นว่าการตั้งราคาสินค้าในปัจจุบัน มีความเหมาะสม ราคาของสินค้าอยู่ในระดับที่เหมาะสมและสามารถเข้าถึงได้ ซึ่งกระเป๋าใส่ใจได้รับความชื่นชอบมากที่สุดจากกลุ่มผู้บริโภค ทั้งนี้กลุ่มผู้บริโภคมีความคิดเห็นเพิ่มเติมที่ต้องการให้เพิ่มเติมสีสันทันและรูปแบบกระเป๋าที่เพิ่มมากขึ้น

แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากทุนทางวัฒนธรรมวิถีชุมชนของกลุ่มผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก ควรมีการสื่อความหมายที่แสดงถึงเรื่องราวของทุนทางวัฒนธรรมที่มีในท้องถิ่นอย่างผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก

เพื่อสร้างคุณค่าและเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ ตลอดจนขยายการรับรู้ให้เข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคที่เพิ่มมากขึ้น โดยอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐเข้ามาสนับสนุน

คำสำคัญ: การพัฒนาผลิตภัณฑ์ ทูนาทางวัฒนธรรม

ABSTRACT

This research is a combination of both quantitative and qualitative research. The purpose is to study information about the product. and suggest guidelines for product development from cultural capital, community way of life of the group of natural-colored tie-dye fabrics from nipa palm, Surat Thani approach by interviewing, and surveying with two key informant groups: 1) cultural capital holders such as village philosophers, leaders of natural-colored tie-dye fabrics from nipa palm and 2) consumer groups of products from cultural capital.

The results reveal that group of natural-colored tie-dye fabrics from nipa palm products made from local cultural capital such as tie dye fabrics from nipa palm such as clothes and bags are made, which demonstrates the relationship between cultural resources and people in the community. By surveying the opinions of the majority of consumers about products such as bags from natural-colored tie-dye fabrics. show that the current product naming is appropriate. The price of the product is reasonable and accessible. which care bags are the most favored by consumers. However, consumers have more opinions to add more colors and more styles of bags.

Guidelines for product development from cultural capital, community lifestyle of the group of natural tie dye fabrics from nipa palm. There should be a meaning that shows the story of local cultural capital such as natural tie dye from nipa palm to create value and increase product value as well as to increase awareness to reach a growing group of consumers by relying on cooperation from government agencies to support.

Keywords: Product Development, Cultural Capita

บทนำ

ผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมจากสี่ธรรมชาติสะท้อนถึงทรัพยากรทางวัฒนธรรมอย่างภูมิปัญญาท้องถิ่น อันดำรงเอกลักษณ์วัตถุบจากธรรมชาติของท้องถิ่นด้วย โดยเกิดจากกระบวนการออกแบบลวดลายและสีสันทที่เรียบง่าย แสดงให้เห็นถึงคุณค่าจากผลผลิต ทรัพยากรทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น แต่ผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมในปัจจุบันกำลังกลายเป็นสิ่งที่ถูกลืม คนโดยส่วนมากมักมองไม่เห็นคุณค่าและความงามของทรัพยากรทางวัฒนธรรมจากผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อม เนื่องจากมุมมองของคนโดยส่วนมาก เห็นว่าผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมบ่งบอกถึงความไม่ทันสมัยและล้าหลัง หากแต่ในความเป็นจริงแล้ว ผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมเป็นสิ่งที่สะท้อนภูมิปัญญาท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี แสดงถึงจิตวิญญาณของกลุ่มคนในท้องถิ่น และเป็นงานศิลปหัตถกรรมที่มีคุณค่าเป็นอย่างมาก

การใช้สีสังเคราะห์และสารเคมีในอุตสาหกรรมผลิตผ้าในปัจจุบัน ทั่วโลกตระหนักถึงประเด็นนี้เป็นอย่างมาก ซึ่งผลกระทบต่อทั้งกลุ่มผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม เป็นสาเหตุให้ทั่วโลกมีการหันกลับมาให้ความสำคัญกับสีย้อมที่ได้มาจากธรรมชาติ ตลอดจนผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่ใช้สีจากธรรมชาติมากขึ้น โดยประเทศไทยถือได้ว่าเป็นประเทศที่ตระหนักเรื่องนี้ มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์และมีอัตลักษณ์เฉพาะ ล้วนแล้วแต่มีการสอดแทรกศิลปะ ทำให้ชิ้นงานเกิดคุณค่า ความสวยงาม และโดดเด่นแตกต่างกันไปตามแหล่งผลิต ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น การผลิตผ้ามัดย้อมในประเทศไทยมีการกระจายตัวอยู่ทั่วประเทศทุกภูมิภาคของประเทศ มีกระบวนการในการผลิตผ้ามัดย้อมในแต่ละพื้นที่ที่มีความแตกต่างกัน อาทิ ชนิดของผ้า ลวดลาย รวมทั้งสีธรรมชาติที่ได้จากพืช ผลไม้ และสัตว์ สำหรับสีจากธรรมชาติที่นำมาใช้ในการย้อมผ้า เช่น สีครามจากต้นฮ่อม สีดำจากมะเกลือ สีเหลืองจากขมิ้นสีน้ำตาลจากแก่นเข สีเขียวจากเปลือกมะริดไม้ สีม่วงจากต้นบก สีชมพูจากเปลือกจามจุรี สีกรักจากแก่นขนุน และสีแดงจากดินสีแดงหรือตัวครั่ง เป็นต้น ซึ่งสีย้อมธรรมชาติส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดและเป็นที่ยุติกันมา ตั้งแต่สมัยอดีตมาจนถึงปัจจุบัน (Jung, 2017)

กระบวนการในการผลิตผ้ามัดย้อม คือ การนำผ้ามามัดด้วยวัสดุต่าง ๆ แล้วย้อมสี โดยใช้วิธีการกันสีด้วยวัสดุบางอย่าง เช่น ยางรัด เชือก หมุดปักผ้า ตัวหนีบกระดาษ หรือการเย็บ เป็นต้น ซึ่งการกันสีจะช่วยให้สีแทรกซึมลงไปบนเนื้อผ้า นอกจากนั้นรูปแบบพื้นฐานของลวดลายมัดย้อมจะเป็นการมัดรูปวงกลมเล็ก ๆ รูปสี่เหลี่ยม รวมถึงรูปเรขาคณิตอื่น ๆ ทั้งนี้การมัดย้อมแสดงให้เห็นถึงการพึ่งพาซึ่งกันและกันระหว่างธรรมชาติและบุคคลอย่างหนึ่ง เป็นการนำผลผลิตจากธรรมชาติมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันจนการเป็นวิถีชีวิตชุมชน ทำให้เกิดคุณค่าของการใช้ชีวิต สร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ไม่ตามกระแสของสังคม ฝึกตนให้ไม่พึ่งพา ไม่ฟุ้งเฟ้อ จนเกินความจำเป็น

กลุ่มผ้ามัดย้อมจากใจ ชุมชนวัดประสิทธิ์ธาราม ตำบลบางชนะ อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของคนในชุมชนโดยวัตถุประสงค์ในการทำผ้ามัดย้อมสีจากทรัพยากรธรรมชาติอย่างลูกจาก อันเป็นทรัพยากรที่พบได้มากมายภายในชุมชนท้องถิ่น โดยการนำลูกจากมาผ่านกระบวนการทำให้ได้สีเพื่อนำมามัดย้อม มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น อีกทั้งมีการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์เป็นสินค้าต่าง ๆ เช่น เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย กระเป๋า ยาม กระเป๋าสะพาย กระเป๋าถือ หมวก อุปกรณ์เครื่องใช้อื่น ๆ เป็นต้น ช่วยให้ผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมจากสีธรรมชาติมีคุณค่าเป็นเอกลักษณ์ และสามารถเพิ่มมูลค่าให้กับชิ้นงานได้ด้วย

ภาพที่ 1 ผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ จากผ้ามัดย้อมจากสีธรรมชาติของกลุ่มผ้ามัดย้อมจากใจ
ที่มา: คณะผู้วิจัย

การวิจัยครั้งนี้ต้องการมุ่งเน้นศึกษาถึงกระบวนการมัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก การนำฝ้ายมัดย้อมมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ ตลอดจนเสนอแนะแนวทางพัฒนาผลิตภัณฑ์ฝ้ายมัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและเป็นนวัตกรรมผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมชุมชนที่มีคุณค่า รวมถึงพัฒนาผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมชุมชนไปสู่ผลิตภัณฑ์เศรษฐกิจสร้างสรรค์ของชุมชน เพื่อสร้างรายได้ภายในชุมชนให้เกิดขึ้นอย่างยั่งยืน และช่วยสงวนรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น อันปกป้องถึงทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ด้วยทุนทางวัฒนธรรมวิถีชุมชนของกลุ่มฝ้ายมัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้วยทุนทางวัฒนธรรมวิถีชุมชนของกลุ่มฝ้ายมัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ประโยชน์การวิจัย

เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากทุนทางวัฒนธรรมภายในชุมชนไปสู่ผลิตภัณฑ์เศรษฐกิจสร้างสรรค์ให้กับชุมชน และสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้ในอนาคตต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้วยทุนทางวัฒนธรรมวิถีชุมชนของกลุ่มฝ้ายมัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก จังหวัดสุราษฎร์ธานี” เป็นการวิจัยแบบผสมผสานประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) ที่ศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อผลิตภัณฑ์ฝ้ายมัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ที่ศึกษาเกี่ยวกับข้อมูลของผลิตภัณฑ์ฝ้ายมัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก ซึ่งอาศัยการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ และแบบสำรวจความคิดเห็นจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 2 กลุ่ม ได้แก่

1. กลุ่มผู้ถือครองทุนทางวัฒนธรรม เช่น ราษฎ์ชาวบ้าน กลุ่มฝ้ายมัดย้อมจากใจ เป็นต้น
2. กลุ่มผู้บริโภคผลิตภัณฑ์ จำนวน 205 คน

การสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฝ้ายมัดย้อมจากใจ “จากใจฝ้ายมัดย้อม” เป็นการศึกษาเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ประเภทกระเป๋า ได้แก่ กระเป๋าเท่จากใจ กระเป๋าจุใจ และ กระเป๋าใส่ใจ โดยสำรวจในประเด็นเรื่องการรับรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ ความเหมาะสมของชื่อสินค้า ความหลากหลายของรูปแบบผลิตภัณฑ์ ราคาของผลิตภัณฑ์ ตลอดจนปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์

ผลการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลผลิตภัณฑ์ และเสนอแนะแนวทางพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้วยทุนทางวัฒนธรรมวิถีชุมชนของกลุ่มฝ้ายมัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก กลุ่มฝ้ายมัดย้อมจากใจ ชุมชนวัดประสิทธิธาราม ตำบล

บางขณะ อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งแสดงให้เห็นถึงกระบวนการมัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจากจนถึงการนำผ้ามัดย้อมมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ อันสะท้อนถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิต และคุณค่าของทรัพยากรทางวัฒนธรรม ประกอบกับการสำรวจความคิดเห็นจากมุมมองของกลุ่มผู้บริโภคผลิตภัณฑ์ จำนวน 205 คน สำหรับเสนอแนะแนวที่มีความสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มผู้บริโภค ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์สามารถสร้างคุณค่าและเพิ่มมูลค่า ตลอดจนช่วยสงวนรักษาองค์ความรู้เกี่ยวกับการย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก

ข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ด้วยทุนทางวัฒนธรรมวิถีชุมชนของกลุ่มผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก

กระบวนการมัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจากเกิดขึ้นได้จากประสบการณ์ การเรียนรู้ และสร้างสรรค์ของคนในชุมชน โดยเริ่มต้นจากประสบการณ์ที่พบอย่างสีของลูกจากเปื้อนเสื้อผ้าแล้วซักไม่ออก ทำให้เกิดการเรียนรู้ว่าสีของลูกจากมีคุณลักษณะติดทนนาน จนกระทั่งนำมาสร้างสรรค์ทดลองใช้เป็นสีย้อมผ้าจากธรรมชาติ ซึ่งลูกจากเป็นทรัพยากรที่สามารถพบได้ภายในชุมชน อาศัยกระบวนการเรียนรู้และสร้างสรรค์จนเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนที่สะท้อนถึงวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิต โดยกระบวนการมัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก มีรายละเอียดขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ขั้นตอนการเตรียมวัสดุและอุปกรณ์

กระบวนการเตรียมวัสดุและอุปกรณ์ เพื่อดำเนินการมัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก มีวัสดุและอุปกรณ์ที่ต้องใช้ประกอบด้วยผ้าที่ต้องการใช้ย้อมสี ลูกจากผลสุกน้ำสะอาด เกลือเม็ด น้ำปูนใส น้ำยาปรับผ้านุ่ม กะละมัง กระทะ 36 นิ้ว ไม้พายสำหรับกวน ผ้ากรองสีขาว และหนังสือสำหรับมัดผ้าฝ้าย

2. ขั้นตอนการสกัดสีจากลูกจาก

กระบวนการสกัดสี เริ่มต้นด้วยการผ่าลูกจากลักษณะตามยาว ลูกจาก 1 ลูก สามารถผ่าได้ 4 ชิ้น จากนั้นนำกระทะตั้งบนเตาไฟ เหน้าสะอาดและเกลือเม็ดแล้วคนผสมให้เกลือละลายด้วยไม้พาย หลังจากนั้นเติมน้ำลูกจากที่ผ่าเตรียมไว้ลงต้ม ใช้เวลาประมาณ 2 ชั่วโมง สังเกตจากสีของน้ำเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลจึงยกกระทะลงแล้วพักให้หายร้อน สุดท้ายกรองด้วยผ้าขาวใส่กะละมังไว้

3. ขั้นตอนการมัดผ้า

กระบวนการมัดผ้า ผ้าที่ต้องการใช้ย้อมสีมามัดเพื่อกันสีย้อมผ้า รูปแบบการมัดสามารถทำได้หลากหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งรูปแบบการมัดที่ได้รับความนิยม เช่น การพับลดลายมัดย้อมที่มีลักษณะตามความกว้างของผ้า การพับลดลายมัดย้อมที่มีลักษณะตามความยาวของผ้า การพับลดลายมัดย้อมที่มีลักษณะตามแนวทแยงของผ้า การพับลดลายมัดย้อมที่มีลักษณะแบบกากบาท และการพับลดลายมัดย้อมที่มีลักษณะแบบมัดเป็นจุด ๆ

4. ขั้นตอนการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติจากลูกจาก

กระบวนการย้อมผ้า เริ่มต้นด้วยนำน้ำลูกจากที่ได้จากขั้นตอนการสกัดสีตั้งไฟให้ความร้อนระดับปานกลาง จากนั้นนำผ้าที่มัดไว้ลงไปต้มในน้ำลูกจาก ใช้เวลาต้มประมาณ 45 นาที สุดท้ายเมื่อครบตามเวลานำผ้าออกจากน้ำลูกจาก

5. ขั้นตอนการใช้สารช่วยย้อมเพื่อสีคงทน

กระบวนการใช้สารช่วยย้อมโดยการใช้น้ำปูนใส ซึ่งเป็นสารที่ช่วยให้สีธรรมชาติจากลูกจากติดกับเส้นด้ายของผ้าดีขึ้น โดยนำผ้าที่ย้อมน้ำลูกจากมาแช่ในน้ำปูนใส ใช้เวลาแช่ประมาณ 10 นาที หลังจากนั้นนำผ้ามาแช่ในน้ำยาปรับผ้านุ่ม เป็นเวลาประมาณ 5 นาที สุดท้ายนำผ้าไปตากให้แห้ง

6. ขั้นตอนการตรวจสอบ

กระบวนการตรวจสอบ เป็นกระบวนการสุดท้ายสำหรับตรวจสอบคุณภาพของผ้าหลังจากการย้อมคุณภาพสีที่ย้อม และลวดลายบนผ้า ก่อนนำผ้าที่ย้อมด้วยสีธรรมชาติจากลูกจากไปออกแบบ พัฒนาต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ภายใต้ชื่อ “จากใจผ้ามัดย้อม”

ภาพที่ 2 กระบวนการทำผ้ามัดย้อมจากสีธรรมชาติของกลุ่มผ้ามัดย้อมจากใจ
ที่มา: คณะผู้วิจัย

กระบวนการมัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก ทั้ง 6 ขั้นตอน เป็นองค์ความรู้สะท้อนถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิตของคนในชุมชนได้อย่างชัดเจน เมื่อได้ผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจากมา ทางกลุ่มผ้ามัดย้อมจากใจได้นำผ้ามัดย้อมมาต่อยอดสร้างเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ภายใต้ชื่อ “จากใจผ้ามัดย้อม” โดยมุ่งเน้นในการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลาย สะท้อนถึงเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เช่น เสื้อผ้า กระเป๋า หมวก อุปกรณ์เครื่องใช้อื่น ๆ เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับชิ้นงาน โดยอาศัยการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ่านรูปแบบของผลิตภัณฑ์ เทคนิควิธีการ และวัสดุที่ใช้ในการผลิต มีส่วนช่วยในการกระตุ้นเศรษฐกิจ สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน (ชนาธินาถ ไชยภู, 2556) ทั้งนี้มุมมองจากกลุ่มผู้บริโภคมีส่วนสำคัญที่ช่วยให้การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีสอดคล้องกับความต้องการของตลาด ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น เพิ่มคุณค่าและมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ ตลอดจนช่วยสงวนรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น อันบ่งบอกถึงทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นด้วย

ความสัมพันธ์ของทุนทางวัฒนธรรมกับวิถีชุมชนของกลุ่มผ้ามัดสีธรรมชาติจากลูกจาก

กระบวนการมัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก เป็นองค์ความรู้สะท้อนถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิตของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี ซึ่งเกิดขึ้นได้จากประสบการณ์ การเรียนรู้ และสร้างสรรค์ของคนในชุมชน เนื่องจากลูกจากเป็นทรัพยากรทางธรรมชาติที่สามารถพบได้ทั่วไปภายในชุมชน คนในชุมชนได้นำมาสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้และสร้างสรรค์ ทั้งนี้ภูมิปัญญาที่เกิดขึ้นในการมัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก ถือได้ว่าทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญของชุมชน จัดเป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (intangible cultural heritage) ประเภทหนึ่ง que แสดงให้เห็นอัตลักษณ์ของชุมชน ผสมผสานกับวิถีชีวิตของคนในพื้นที่

การสงวนรักษาทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้อย่างภูมิปัญญาที่เกิดขึ้นในการมัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก อันเกิดจากการปลูกฝัง การถ่ายทอดองค์ความรู้ ตลอดจนสร้างความตระหนักในคุณค่าและความสำคัญที่เกี่ยวกับทรัพยากรทางวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่เป็นผู้ถือครองทรัพยากรทางวัฒนธรรมเป็นส่วนสำคัญในการจัดการที่นำไปสู่การสืบต่อภูมิปัญญาการมัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจากให้คงอยู่ต่อไป และสามารถนำมาพัฒนาสร้างมูลค่าด้วยมุมมองของทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ภายในชุมชน (ICOMOS, 1999; UNESCO, 2003)

ทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ไม่สามารถคงอยู่ด้วยตัวเองได้ต้องอาศัยความสัมพันธ์กับองค์ประกอบอื่น ๆ ด้วย เพื่อให้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้อย่างคงอยู่ต่อไป ซึ่งองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์นั้น ได้แก่ ทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ บริบททางสังคม และพื้นที่ทางวัฒนธรรม ส่งผลให้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้อย่างภูมิปัญญาที่เกิดขึ้นในการมัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจากคงอยู่ต่อไปได้ ไม่เลือนหายไปตามกาลเวลา จนเกิดการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับคนรุ่นต่อไป

ภาพที่ 3 องค์ประกอบอื่น ๆ กับภูมิปัญญาการมัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก

ที่มา: คณะผู้วิจัย

1. ทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ สำหรับองค์ประกอบของภูมิปัญญาการมัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก เป็นเรื่องของอุปกรณ์ที่ใช้ในกระบวนการมัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก ตลอดจนผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ จากผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก ในฐานะทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้มีความสำคัญต่อภูมิปัญญาการมัดย้อมสี

ธรรมชาติจากลูกจากในฐานะทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้อย่างมาก ช่วยสะท้อนถึงทักษะฝีมือ เพิ่มคุณค่า และมูลค่า รวมทั้งช่วยกระตุ้นให้เกิดความตระหนักต่อภูมิปัญญาการมัดย้อมสีธรรมชาติได้ด้วย

2. บริบททางสังคม ภูมิปัญญาการมัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจากถูกนำมาใช้เพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าต่าง ๆ ในการเพิ่มคุณค่าและมูลค่า โดยสะท้อนถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชน การอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนกับทรัพยากรทางธรรมชาติ อาศัยผลิตภัณฑ์ สินค้าต่าง ๆ ที่ได้จากการมัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจากมาเป็นทุนทางวัฒนธรรม สำหรับช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น

3. พื้นที่ทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาการมัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจากมีความสัมพันธ์กับพื้นที่ทางวัฒนธรรมเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงบริบททางสังคม วิถีชีวิตของคนในพื้นที่ วัดประสิทธิธาราม ตำบลบางขันชะ อำเภอมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี และกลุ่มผ้ามัดย้อมจากใจ ที่นำภูมิปัญญาการมัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก มาใช้พัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ สินค้าต่าง ๆ

การนำทุนวัฒนธรรมอย่างภูมิปัญญาการมัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจากมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ของกลุ่มผ้ามัดย้อมจากใจ อาศัยการปรับปรุงพัฒนาองค์ความรู้ที่มีภายในชุมชน มาสร้างเป็นผลิตภัณฑ์หรือสินค้าเชิงพาณิชย์ รวมถึงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐานด้วย (Bob McKercher and Hilary du Cros, 2002)

ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ด้วยทุนทางวัฒนธรรมวิถีชุมชนของกลุ่มผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก

กลุ่มผ้ามัดย้อมจากใจ มีการนำผ้ามัดย้อมสีจากทรัพยากรธรรมชาติอย่างลูกจาก และพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ภายใต้ชื่อ “จากใจผ้ามัดย้อม” โดยมีผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย อาทิ เสื้อผ้า กระเป๋า หมวก และอุปกรณ์เครื่องใช้ต่าง ๆ

ภาพที่ 4 กระเป๋าผ้ามัดย้อมจากสีธรรมชาติของกลุ่มผ้ามัดย้อมจากใจ

ที่มา: คณะผู้วิจัย

ซึ่งในการศึกษารั้งนี้ มุ่งเน้นศึกษาที่ผลิตภัณฑ์ “จากใจผ้ามัดย้อม” ประเภทกระเป๋า จำนวน 3 ชิ้น ได้แก่ 1. กระเป๋าเท่จากใจ 2. กระเป๋าจู้ใจ และ 3. กระเป๋าใสใจ โดยผลการสำรวจความคิดเห็นจากมุมมองของกลุ่มผู้บริโภคผลิตภัณฑ์ จำนวน 205 คน ซึ่งกลุ่มผู้บริโภคที่ตอบแบบสำรวจส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 78.5) อยู่ในช่วงอายุ 18 – 23 ปี (ร้อยละ 63.9) และมีรายได้ต่อเดือนเฉลี่ยต่ำกว่า 15,000 บาท (ร้อยละ 71.2) พบว่า

ตารางที่ 1 ความคิดเห็นของกลุ่มผู้บริโภคต่อผลิตภัณฑ์ของกลุ่มผ้ามัดย้อมจากใจ

ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์	ร้อยละ
1. การรับรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ “จากใจผ้ามัดย้อม”	
รู้จัก	34.1
ไม่รู้จัก	65.9
2. ความเหมาะสมของชื่อสินค้า	
เหมาะสม	91.7
ควรปรับปรุง	8.3
3 .ความหลากหลายของรูปแบบผลิตภัณฑ์	
เพียงพอ	78.5
ไม่เพียงพอ	21.5
4. ราคาของผลิตภัณฑ์	
4.1 กระเป๋าเท่จากใจ	
เหมาะสม	88.3
ไม่เหมาะสม	11.7
4.2 กระเป๋าจุใจ	
เหมาะสม	92.7
ไม่เหมาะสม	7.3
4.3 กระเป๋าใส่ใจ	
เหมาะสม	94.6
ไม่เหมาะสม	5.4
5. ความสนใจเลือกซื้อ ผลิตภัณฑ์สินค้ากระเป๋า	
สนใจ	86.8
ไม่สนใจ	13.2
6. ความสนใจเลือกซื้อ ผลิตภัณฑ์สินค้ากระเป๋า รุ่น	
กระเป๋าเท่จากใจ	18
กระเป๋าจุใจ	19
กระเป๋าใส่ใจ	43.9
ทั้งสามรุ่น	19

มุมมองของกลุ่มผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับการรับรู้ในผลิตภัณฑ์ของ “จากใจผ้ามัดย้อม” ยังไม่เป็นที่รู้จักเท่าที่ควร (ร้อยละ 65.9) จึงควรมีการส่งเสริมการรับรู้ในผลิตภัณฑ์ที่เพิ่มมากขึ้นกับกลุ่มผู้บริโภค โดยอาศัยแผนการตลาดทางออนไลน์เพื่อประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ และประสานงานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในการสร้างการรับรู้จากการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรทางวัฒนธรรม ทั้งนี้ “จากใจผ้ามัดย้อม” เป็นชื่อที่กลุ่มผู้บริโภคมีความคิดเห็นว่ามีเหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ สะท้อนถึงทรัพยากรทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี (ร้อยละ 91.7) นอกจากนั้นรูปแบบของผลิตภัณฑ์ กลุ่มผู้บริโภค มีความคิดเห็นว่าหลากหลายเพียงพอในเรื่องของลวดลายและรูปทรงแล้ว (ร้อยละ 78.5)

เรื่องราคาของผลิตภัณฑ์ประเภทกระเป๋าจากมุมมองกลุ่มผู้บริโภค มีความคิดเห็นว่า “ราคากระเป๋าใส่ใจ” มีความเหมาะสมในเรื่องราคามากที่สุด (ร้อยละ 94.6) ต่อมา “ราคากระเป๋าजूใจ” มีความเหมาะสมในเรื่องราคารองลงมา (ร้อยละ 94.6) และ “ราคากระเป๋าเท้าजूใจ” มีความเหมาะสมในเรื่องราคาเป็นอันดับสุดท้าย (ร้อยละ 94.6) จากผลิตภัณฑ์ประเภทกระเป๋าทั้งสามอย่าง ซึ่งกลุ่มผู้บริโภคมีความสนใจในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์สินค้าประเภทกระเป๋า จากแบรนด์ “จากใจผ้ามัดย้อม” (ร้อยละ 86.8) โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์สินค้าประเภทกระเป๋า “กระเป๋าใส่ใจ” ได้รับความสนใจมากที่สุดจากผลิตภัณฑ์สินค้าประเภทเดียวกัน (ร้อยละ 43.9) สอดคล้องกับความคิดเห็นในเรื่องของราคาผลิตภัณฑ์

อภิปรายผล

การเพิ่มประเภทของผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลาย การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ดูสวยงามขึ้น ตลอดจนการสร้างอัตลักษณ์ เรื่องราว ลวดลายบนผลิตภัณฑ์ที่สะท้อนถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นจะช่วยให้ ผลิตภัณฑ์สินค้าจากแบรนด์ “จากใจผ้ามัดย้อม” ของกลุ่มผ้ามัดย้อมจากใจ เป็นที่ต้องการกับผู้บริโภคและท้องตลาดมากยิ่งขึ้น อีกทั้งเป็นการสงวนรักษาทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้อย่างภูมิปัญญาที่เกิดขึ้นในการมัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจากให้คงอยู่ต่อไป ปลูกฝังและสร้างความตระหนักในคุณค่าให้กับคนในชุมชน และสามารถนำมาพัฒนาสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจจากทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ภายในชุมชนอย่างภูมิปัญญาการมัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก อันสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องการพัฒนาลวดลายผลิตภัณฑ์ต้นแบบผ้ามัดย้อมด้วยการย้อมจากสีธรรมชาติ พัฒนาระบบการย้อมสีผ้ามัดย้อมด้วยสีธรรมชาติ (ภัทรานิชรุ้ สิทินพันธ์ และคณะ, 2557) โดยมุ่งเน้นการพัฒนาของกลุ่มผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ ทำให้มีรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่มีความงามสวยงามขึ้น สร้างเอกลักษณ์ การบอกเล่าเรื่องราวจากลวดลายบนผลิตภัณฑ์ การจัดทำผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย อาทิ กระเป๋า เสื้อ ผ้าพันคอ เพื่อให้สินค้าของกลุ่มผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติเป็นที่ต้องการในท้องตลาด ตรงตามความต้องการของผู้บริโภคมากที่สุดด้วย

การศึกษาข้อมูลผลิตภัณฑ์และเสนอแนะแนวทางพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้วยทุนทางวัฒนธรรมวิถีชุมชนของกลุ่มผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก กลุ่มผ้ามัดย้อมจากใจ เพื่อให้ถึงกระบวนการมัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก จนถึงการนำผ้ามัดย้อมมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ ที่ช่วยสะท้อนถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิต และคุณค่าของทรัพยากรทางวัฒนธรรม ตลอดจนองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวกับทรัพยากรทางวัฒนธรรม ประกอบกับมุมมองความคิดเห็นจากกลุ่ม

ผู้บริโภค สำหรับเป็นแนวทางให้ผลิตภัณฑ์สามารถสร้างคุณค่าและเพิ่มมูลค่า สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มผู้บริโภค รวมถึงช่วยสงวนรักษามรดกภูมิปัญญาเกี่ยวกับการย้อมสีธรรมชาติจากลูกจากซึ่งเป็นทรัพยากรท้องถิ่นที่สำคัญต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ชนาธินาถ ไชยภู. (2556). *การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายมัดย้อมสีธรรมชาติจากเปลือกสะตอ ภูมิศึกษากลุ่มย้อมสีธรรมชาติบ้านศิริวงศ์ อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช*. (วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).
- ภัทรานิชฐ์ สิทธิพันธ์ และคณะ. (2557). *การพัฒนาตลาดขายผลิตภัณฑ์ต้นแบบผ้าฝ้ายมัดย้อมด้วยการย้อมจากสีธรรมชาติ*, จาก <https://ph02.tci-thaijo.org/index.php/jtir/article/view/42372>.
- ICOMOS. (1999). *Cultural Tourism Charter: Principle and Guidelines for Managing Tourism at Places of Cultural and Heritage Significance*, from https://www.icomos.org/charters/tourism_e.pdf.
- Jung, J. S. (2017). Making of Natural Dyeing Scarves by Tie-Dyeing Technique. MATEC Web of Conferences, 108, 03006.
- McKercher, Bob and du Cros, Hilary. (2002). *Cultural Tourism: The Partnership between Tourism and Cultural Heritage Management*. New York: The Haworth Hospitality Press.
- UNESCO. (2003). *The convention for the safeguarding of intangible cultural heritage*, from <http://www.unesco.org/new/en/culture/>.
- Westra, L., Scovazzi, T. (2003). *The safeguarding of the intangible cultural heritage according to the 2003 unesco convention: The case of the first nations of Canada*, from <https://intergentes.com/the-safeguarding-of-the-intangible-cultural-heritage-according-to-the-2003-unesco-convention-the-case-of-the-first-nations-of-canada/>

ผู้เขียนบทความ

คุณฐิติพงศ์ ชูจิตต์ คุณนนทวรรณ ตีโต คุณนวพร ทองคำ คุณสายน้ำฟ้า น้อยวัน คุณพฤทธิพงศ์ อินทรกลัด นักศึกษาหลักสูตรการจัดการทางวัฒนธรรม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ อีเมล dome_thi@hotmail.com

ศาสตราจารย์ ดร.ศุภกรณ์ ดิษฐพันธุ์ อาจารย์หลักสูตรการจัดการทางวัฒนธรรม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ อีเมล dome_thi@hotmail.com